

ANASTUSILMOITUS JA PYSYVÄISSUOSTUMUS - LOMAKE

Antti Kiviranta & Pinja Kosonen

05/2020

Tiivistelmä

Tekijä(t)		Tutkinto	
Antti Kiviranta ja Pinja Kosonen		Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
Anastusilmoitus ja pysyväissuostumus – lomake		Julkinen	
Ohjaaja		Opinnäytetyön muoto	
Olavi Kujanpää		Toiminnallinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä			
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää anastusilmoitus ja pysyväissuostumuslomake, joka tehostaa ja sujuvoittaa poliisissa työskentelevän rikostutkijan työntekoa sekä parantaa asianomistajan oikeusturvaa.</p> <p>Opinnäytetyö sisältää raportin sekä produktin. Raportti tarkastelee esitutkinnassa selvitettäviä seikkoja ja pohjustaa lomakkeen sisältöä ja toimintaedellytyksiä lainsäädäntöön nojautuen. Se sisältää myös perustelut lomakkeen ajankohtaisuuteen sekä tarpeellisuuteen ja opinnäytetyön asiakkaan eli rikostutkijan palautteen.</p> <p>Opinnäytetyön produktina eli lopputuotteena valmistunut A4-kokoinen anastusilmoitus ja pysyväissuostumuslomake mahdollistaa esitutkinnan tehostumisen rikostutkijan työajan kohdentamisen kautta ja antaa yhtenäisen, toimivan tavan ilmoittaa oikeushenkilöön kohdistuvista omaisuusrikoksista.</p>			
Sivumäärä		Tarkastuskuukausi ja -vuosi	
31 + 3 liitesivua		Toukokuu 2020	
Avainsanat			
Anastusilmoitus, esitutkinta, omaisuusrikos, pysyväissuostumus			

SISÄLLYS

LYHENNELUETTELO	2
1 JOHDANTO JA TAVOITTEET	3
2 HANKKEEN TAUSTA.....	4
2.1 Aiempi tieto ja tutkimus aiheesta	4
2.1.1 Myymälävarkauksien yhtenäistetty ilmoitusmalli	4
2.1.2 Asianomistajan pysyväissuostumuslomake varkaus- ja näpistysrikoksia varten ..	5
2.2 Lähtökohdan analyysi.....	5
2.3 Palvelumalli Canvas	6
3 TEORIAPERUSTA.....	11
3.1 Esitutkinta.....	11
3.2 Asianomistajarikokset ja virallisen syytteen alaiset rikokset	11
3.2.1 Esitutkinnassa selvitettävät asiat.....	12
3.3 Luonnollinen henkilö ja oikeushenkilö	13
3.3.1 Kuulustelut.....	14
3.4 Sakkomenettely	16
3.5 Yksityisoikeudelliset vaatimukset	17
3.6 Kirjallinen menettely	18
3.7 Sovittelu.....	19
4 PROSESSIKUVAUS	20
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	20
4.2 Idea ja Suunnitelma	20
4.3 Anastusilmoituksen ja pysyväissuostumus -lomakkeen levitys	21
4.4 Toteutus ja ongelmat	22
4.4.1 Lomakkeen sisältämät tiedot	23
4.5 Rikostutkijan haastattelu	24
5 POHDINTA.....	26
5.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi	26
5.2 Jatko- ja kehittämis ehdotukset	26
LÄHTEET	27
LIITTEET	30

LYHENNELUETTELO

ETL Esitutkintalaki

RL Rikoslaki

ROL Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

1 JOHDANTO JA TAVOITTEET

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö käsittelee rikosasiassa asianomistajan tai asianomistajan edustajan antamaa pysyväissuostumusta omaisuusrikosten selvittämisessä. Opinnäytetyö sisältää raporttiosan sekä produktin, jonka pääasiallinen tarkoitus on palvella poliisissa työskentelevää rikostutkijaa. Raportti sisältää pysyväissuostumuslomakkeen mahdollisia hyötyjä, toimivuutta sekä siihen liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistusta. Lisäksi raportti sisältää poliisissa työskentelevän rikostutkijan haastattelun ja palautteen lomakkeesta. Lisäksi raportissa käsitellään esitutkintaan ja lomakkeeseen liittyvien käsitteiden määrittelyä ja toiminnallisen opinnäytetyön tekemisen vaiheita. Opinnäytetyön produkti on A4-kokoinen lomake, jonka toisella puolella kysytään esitutkinnan toimittamiseksi tarpeelliset oikeushenkilön tiedot, suostumukset ja vaatimukset. Lomakkeen kääntöpuolella on tarpeellisten käsitteiden määrittelyt lyhykäisyydessään, jotta lomakkeen täyttäjän eli oikeushenkilön edustajan tai luonnollisen henkilön, on helppo ymmärtää, miksi kuhunkin kohtaan tarvitaan vastaus.

Opinnäytetyön idea on syntynyt, kun työskentelimme työharjoittelun aikana rikostorjunnan sektorilla Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella. Huomasimme, että työaikaa menee paljon yhteydenottoihin, joissa yritetään tavoittaa asianomistajan edustajan asemassa olevaa oikeushenkilöä tai luonnollista henkilöä omaisuusrikosasiassa, kuten näpistyksessä tai varkaudessa. Yhteydenottojen tavoitteena oli saada selville heidän suostumuksensa ja vaatimuksensa rikosasiassa. Etenkin lomakausina esitutkinta junnasi paikallaan monta viikkoa, koska asianomistajan suostumuksia ja vaatimuksia ei saatu selville yhteydenottoyrityksistä huolimatta. Koimme asian ongelmalliseksi, sillä esitutkinta olisi voitu saada päätökseen hyvinkin nopeasti, mikäli asianomistaja tai tämän edustaja olisi ollut jollakin keinoin tavoitettavissa.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa yhtenäinen, toimiva ja helposti täytettävä lomake, joka oikein käytettynä nopeuttaa esitutkinnan toimittamista sekä yksinkertaistaa ja tehostaa poliisissa työskentelevän rikostutkijan työtä. Lomakkeessa olevien käsitteiden määrittelyllä haluamme myös parantaa asianomistajan oikeusturvaa, jotta hän ymmärtäisi paremmin oikeutensa ja velvollisuutensa rikosprosessissa.

2 HANKKEEN TAUSTA

Tässä luvussa selvitämme, onko vastaavanlaisia tutkimuksia tehty jo aiemmin ja mikäli on, selvennämme mitä lomakkeiden teoriasta, teosta ja onnistuneisuudesta tiedetään jo entuudestaan. Lisäksi käsittelemme tarkemmin opinnäytetyömme lähtökohtaa kolmen erilaisen menetelmän avulla, joihin tutustuimme Poliisiammattikorkeakoulun valinnaisella menetelmäjatkokurssilla.

2.1 Aiempi tieto ja tutkimus aiheesta

Aiemmat tutkimukset ja tuotetut lomakkeet osoittavat, että kyseisenlainen lomake on poliisiorganisaatiossa tarpeellinen sekä toivottu, mutta niiden jakelusta ja tämän hetkisestä käytöstä ei ole tietoa. Koska toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyvän tuotteen tavoitteena on erottua edukseen muista vastaavanlaisista tuotteista, tämän opinnäytetyön produktina syntynyt lomake hyödyntää, yhdistää ja päivittää jo aiemmin tuotettuja lomakkeita (Vilkkä & Airaksinen 2004, 53).

2.1.1 Myymälävarkauksien yhtenäistetty ilmoitusmalli

Markus Saario on tehnyt Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyönä Myymälävarkauksien yhtenäistetyn ilmoitusmallin vuonna 2018. Saarion opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisesti ja sen tavoitteena on ollut tarjota yhtenäistetty malli myymäläolosuhteissa tapahtuneen anastusrikoksen ilmoittamisessa. Saarion lähtökohdat tutkimuksessa ovat olleet samankaltaiset kuin tässä tutkimuksessa. Myymälävarkauksissa tapahtuneiden anastusrikosten esitutkintaprosessin ongelmallisin vaihe on asianomistajan toimittama anastusilmoitus tai muu selvitys tapahtuneesta, koska niistä usein puuttuu esitutkinnan toimittamista varten varsin oleellista tietoa (Saario 2018, 8).

Suomessa poliisin tietoon tulee vuosittain noin 50 000 myymälävarkautta, jotka aiheuttavat kaupan alalle vuosittain 450-500 miljoonan euron suuruisen hävikin. Yhtenäistetty ilmoitusmalli palvelisi omaisuusrikoksien muodossa tapahtuvan hävikin kanssa päivittäin taistelevaa kaupan alaa, tapauksia tutkivia poliiseja sekä usein anastustapahtumasta ilmoittavaa yksityistä turvallisuusalaa. (Saario 2018, 5.) Saario on opinnäytetyössään selvittänyt myymälävarkauden termin sisältävän näpistys- ja varkausrikoksien

tunnusmerkit sekä tarkastellut tilastoja, kuinka usein myymälävarkauksia tapahtuu ja millaisia ovat omaisuusrikosten tutkinta-ajat, mitä tämä opinnäytetyö ja tutkimus ei käsittele.

Opinnäytetyössään Saario on tarkastellut jo olemassa olevia anastusilmoituksia Securitas Oy:ltä, Sol Palvelut Oy:ltä sekä poliisin omaa mallia, ja koonnut yhteen niistä puuttuvat esitutinnan kannalta tarpeelliset kysymykset sekä tiedot. Laadukkaan lopputuloksen saavuttamiseksi tässä opinnäytetyössä haastatteleimme myöhemmin poliisissa työskentelevää rikostutkijaa. Saario on opinnäytetyössään tehnyt samoin, mutta hän on tehnyt yhteistyötä yksityisen sektorin kanssa haastatteleamalla kahden eri turvallisuusalan toimijan edustajaa, jotka toivat lomakkeen sisältöön lisää ideoita.

Saarion luoma anastusilmoitusmalli on esimerkillinen, mutta kuten hän on raportissaan todennut, tarvitsee se päivittämistä vähintään sen mukaan, kuin lainsäädäntö siinä kysyttävissä seikoissa muuttuu. Vaikka esimerkiksi sovittelu on ollut tutkimuksen ajankohtana käytössä, ei siitä olla mainittu sanallakaan koko opinnäytetyössä taikka anastusilmoitusmallissa.

2.1.2 Asianomistajan pysyväissuostumuslomake varkaus- ja näpistysrikoksia varten

Myös Timo Mattila on vuonna 2019 tuottanut Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyönä samaa aihetta käsittelevän työn, Asianomistajan pysyväissuostumuslomake varkaus- ja näpistysrikoksia varten. Mattila on laatinut toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tavoitteena on luoda asianmukainen ja toimiva asianomistajan pysyväissuostumuslomake varkaus- ja näpistysrikoksia varten.

Toisin kuin Saario, Mattila on perehtynyt lomakkeen lisäksi syvällisemmin myös poliisin suorittamaan esitutkintaan lainsäädännön näkökulmasta, aivan kuten tässäkin opinnäytetyössä tullaan perehtymään. Erona meidän opinnäytetyöhömmä on se että, Mattila on käsitellyt syvällisemmin lakia sakon ja rikesakon muutoksista, rikoksesta epäillyn kuulustelua sekä varkaus- ja näpistysrikoksia. Mattila ei ole kuitenkaan luonut minkäänlaista käsitteen määrittelyä taikka ohjetta pysyväissuostumuslomakkeen täyttämiseen, joka helpottaisi lomakkeen täyttämistä.

2.2 Lähtökohdan analyysi

Problem based learning eli ongelmalähtöinen oppiminen on työkalu ja oppimismetodi, jonka tarkoituksena ja tavoitteena on kartoittaa tutkimuksen lähtökohtaa ryhmäkeskustelun kautta. Ongelmalähtöisessä oppimisessä ajatuksena on keskustella tutkimuksen tarpeellisuudesta

omien kokemusten ja näkemysten perusteella. Poliisiammattikorkeakoulun valinnaisen opintojakson menetelmäjatkokurssilla kokoonnuimme pienryhmiin ja käytimme Problem based learning -tekniikkaa (PBL), jotta toiminnallista opinnäytetyötään tekevät tutkijat saisivat opinnäytetöihinsä lisää näkökulmia ja apua esimerkiksi aiheen rajaukseen sekä tutkimuksissa huomioitaviin asioihin. PBL-tekniikan avulla meille ilmeni, että muut kurssille osallistuneet olivat huomanneet samaisia puutteita anastusilmoituksissa, joka vahvisti mielikuvaamme lomakkeemme tarpeellisuudesta. Keskustelussa saimme lisäksi tarpeellisia huomioita lomakkeen asetteluun ja muutoseikkoihin.

Opinnäytetyön suunnittelussa ja aiheen muovaamisessa käytimme apuna samaisella Poliisiammattikorkeakoulun valinnaisella menetelmäjatkokurssilla käsiteltyä SWOT-analyysia (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). SWOT-analyysissa tarkastellaan aiheen vahvuuksia ja heikkouksia organisaation sisäisestä näkökulmasta, sekä mahdollisuuksia ja uhkia organisaation ulkoisesta näkökulmasta (Mindtools 2020.) SWOT-analyysin tekemisen apuna käytimme edellä mainitussa aivomyrskyssä eli PBL:ssä ilmi tulleita mielikuvia, joita muilla opiskelijoilla tuli aiheestamme ensimmäisenä mieleen. SWOT-analyysimme tulokset ovat nähtävillä taulukossa 1.

Taulukko 1 Opinnäytetyön SWOT-analyysi.

Vahvuudet Perustuu Esitutkintalain (805/2011) 7:2§ Aiemmat tutkimukset ja lomakkeet Ajankäyttö	Heikkoudet Käyttöönotto Lomakkeen levitys Asenteet
Mahdollisuudet Resurssien kohdentaminen Esitutkinnan tehokkuus Asianomistajan oikeusturvan parannus	Uhat Käsitteiden tiivistys Ymmärrettävyys Aiemmat lomakkeet

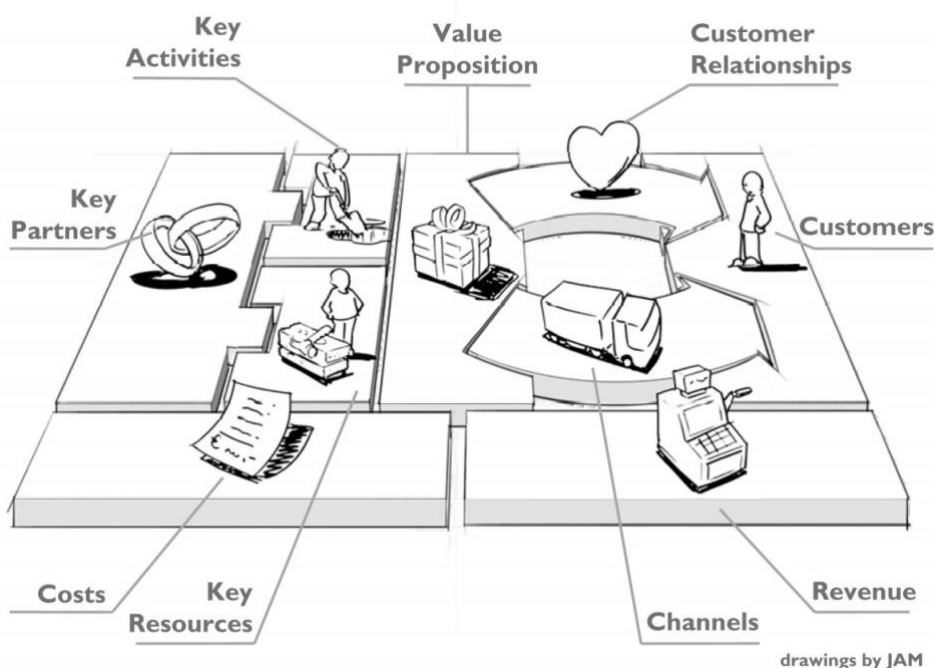
2.3 Palvelumalli Canvas

Samaisella Poliisiammattikorkeakoulun valinnaisella kurssilla tutustuimme myös Canvas-palvelumuotoilumallitaulukoon, joka on alun perin suunniteltu liiketoimintamallipohjaksi, mutta sitä voidaan hyödyntää erinomaisesti myös tutkimuksen jäsentelyyn. Canvas-taulukossa on yhdeksän kohtaa, jotka auttavat innovoimaan palvelumuotoilumallia eli tässä

tapauksessa opinnäytetyötä. Canvas-taulukon yhdeksän tarkasteltavaa kohtaa muodostuvat seuraavien seikkojen ympärille:

1. Asiakkaat.
2. Lisäarvo asiakkaille.
3. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus.
4. Kanavat.
5. Asiakasyhteydet.
6. Osaamisen kehittäminen.
7. Keskeiset toimenpiteet.
8. Kumppanit.
9. Kustannusten muodostuminen.

Taulukosta ja sen käytöstä, sekä keskusteluista muiden oppilaiden kanssa oli suurta apua opinnäytetyön suunnittelussa. Saimme aikaan hyvää keskustelua ja paljon ideoita siitä, kuinka meidän tulee opinnäytetyötämme jäsenellä ja mitä kaikkea sen toteuttamisessa tulee ottaa huomioon.

Kuva 1 Canvas-mallin osa-alueet. (Yle 2020)

Opinnäytetyömme työnimi on ”Anastusilmoitus ja pysyväissuostumus -lomake”, jonka mahdollinen sijoituspaikka olisi sähköisen rikosilmoituksen liitteenä. Palvelumalli

Canvaksen taulukon ensimmäisessä kohdassa tulee pohtia ihmisryhmää, jolle suunnittelemme tutkimuksemme, kuka opinnäytetyöstämme tosiasiallisesti hyötyy. Päädyimme asiaa miettiessämme siihen, että opinnäytetyöstämme hyötyvät etenkin omaisuusrikosten asianomistajat ja niiden edustajat, kuten myös poliisissa työskentelevät rikostutkijat, jotka selvittävät ja tutkivat omaisuusrikoksia. Yksittäisten poliisimiesten ja kauppiaiden työaikaa säästyisi lomakkeen ansiosta, sillä heidän ei tarvitsisi kuluttaa omaa työaikaansa ylimääräisiin yhteydenottoihin rikosasian johdosta. Toisaalta tämän ansiosta myös muut poliisin asiakkaat hyötyvät suunnittelemastamme lomakkeesta, sillä rikostutkijat saavat sen avulla kohdistettua työaikansa tehokkaammin kiireellisempiin ja tutkinnallisesti haasteellisempiin tapauksiin.

Canvas-mallin toisessa kohdassa tulee kertoa, miten tuotamme asiakkaalle tutkimuksellamme lisäarvoa ja mitkä kaikki asiakkaidemme ongelmista pyrimme opinnäytetyömme avulla ratkaisemaan. Avasimme Canvas-mallin ensimmäisessä kohdassa asiakaskohderyhmämme ja sivuutimme kyseisessä kappaleessa myös heidän opinnäytetyöllämme saamia hyötyjä. Jo aiemmin kerrotun ajan säästämisen lisäksi opinnäytetyömme ansiosta asianomistajan oikeusturva paranee, sillä lomakkeessa kerrotaan yksiselitteisesti ja ymmärrettävästi hänen suostumuksensa merkityksestä rikosprosessissa. Opinnäytetyömme avulla toimintatavat poliisilaitosten välillä mahdollisesti yhtenäistyvät ja tiedon kokoaminen tutkinnallisesta näkökulmasta helpottuu.

Kolmas kohta käsittelee yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Tutkimustyön aloittamisella tulisi aina olla perusteena jokin yhteiskunnallisesti merkityksellinen seikka. Aprikoituamme tätä edellä mainittua kohtaa, tulimme siihen tulokseen, että opinnäytetyömme ansiosta kansalaisten luottamus poliisia kohtaan paranee. Tutkimuksemme ansiosta voidaan todeta, että yleisellä tasolla rikosten tutkimiseen saadaan lisää aikaa, kun yksittäiset ja yksinkertaiset rikosasiat saadaan selvitettyä aiempaa nopeammin. Tutkijoilla voi olla kerralla käsiteltävänä jopa useita kymmeniä rikostapauksia, joiden esitutinnan loppuun saattaminen voi venyä jopa kuukausia. Esitutkinta-aikojen venyminen voi usein johtua yhteydenotto-ongelmista, joissa asianomistajaan on haastavaa saada yhteyttä, eikä tämän johdosta asianomistajan vaatimuksia ja suostumuksia saada selville riittävän nopeasti.

Canvas-tilin haastavin osuus oli neljäs kohta, jossa tulee kertoa, mitä kanavia ja menetelmiä asiakkaiden tavoittamiseen voisi käyttää. Tavoitteenamme on, että saisimme lomakkeen internettiin, jotta se olisi helppo ja kätevä täyttää rikosilmoituksen teon yhteydessä. Olemme pohtineet eri vaihtoehtoja lomakkeen levittämiseksi, joista yksi olisi

lomakkeen jakelu sähköisesti poliisilaitoksen sisäisessä tilannekuvaneukkarissa. Yksi vaihtoehto olisi, että otamme yhteyttä Osuuskaupan tai Keskon aluepäällikköihin ja pyytäisimme heitä lähettämään lomaketta sähköisesti omille toimipisteidensä kauppiaille. Tämän menetelmän avulla saisimme lomakkeen jakeluun eri puolille Suomea ja tutkimuksen otanta olisi paljon laajempi.

Viidentenä kohtana taulukossa on asiakasyhteydet ja niiden luominen. Meidän tulisi keksiä keino, kuinka rakentaisimme asiakasyhteytemme niin, että ne toimisivat joustavasti ja vuorovaikutteisesti. Pohdimme pitkään teemmekö opinnäytetyöhömmme haastattelun, jonka avulla tiedustelisimme rikostutkijoilta sekä kauppaliikkeiden edustajilta lomakkeen hyödyllisyyttä ja tarpeellisuutta. Päädyimme haastattelemaan yhtä opinnäytetyömme asiakasta, poliisissa työskentelevää rikostutkijaa, jonka antama palaute on luettavissa myöhemmässä osuudessa tämän opinnäytetyön raportissa.

Kuudentena Canvas-tilukossa on osaamisen kehittäminen, eli millaista uutta tietoa, taitoa ja osaamista meidän on opinnäytetyön tekijöinä opeteltava, jotta saavutamme opinnäytetyömme tavoitteet. Meidän tulee tietysti perehtyä aiheeseemme sekä jo olemassa oleviin anastusilmoituksiin. Meidän tulee opetella etsimään tietoa, jotta pystymme perustelemaan luotettavasti, miksi meidän opinnäytetyömme tuloksena syntyvä lomake on tarpeellinen sekä kaikkein toimivin. Lisäksi meidän tulee opetella käyttämään Microsoft Word -ohjelmaa niin, että saamme rakennettua lomakkeesta selkeän ja järkevän. Hyvän opinnäytetyön laatiminen vaatii myös harjaantumista kirjoittajana, jotta tutkimuksen raportti on luontevaa ja helposti omaksuttavaa. Produktimme lopputuloksen kannalta on myös tärkeää, että pystymme asettumaan asiakkaidemme saappaisiin, jotta lomakkeestamme tulee mahdollisimman käytännönläheinen ja helppokäyttöinen.

Canvas-tilukossa seuraavana pohdittavaksi tulevat opinnäytetyön kannalta keskeiset seikat. Tehtävänämmme olikin siis pohtia, minkälaisia toimia meidän tulee tehdä, jotta saavutamme opinnäytetyöllämme jonkinlaista ammatillista lisäarvoa. Tähän kysymykseen oli melko haasteellista vastata, mutta meidän tulee opinnäytetyönämme luoda selkeä, helposti täytettävä ja ymmärrettävä lomake. Lähtökohtana tutkimukselle on tietysti se, että lomakkeessa olevan tiedon tulee perustua lakiin sekä muihin luotettaviin lähteisiin. Meidän eli rikostutkijoiden kannalta se tarkoittaa sitä, että meidän tulee itsenäisesti löytää tutkimuksemme kannalta kaikki tärkeä ja oleellinen tieto ja lähdeaineisto. Tavoitteenamme ei ole etsiä kaikkea tietoa ainoastaan internetistä, vaan aiomme lisäksi käyttää koulumme kirjastoa tietokirjallisuuden löytämiseksi.

Kahdeksantena kohtana tulee luetella opinnäytetyömme kannalta keskeiset kumppanit. Teemme opinnäytetyömme kahdestaan, joten olemme tietysti toisillemme tässä tutkimusprosessissa avainkumppaneita, koska tiedonhaun ja kirjoittamisen sekä lomakkeen luonnin ei tarvitse tapahtua yksin. Parityöskentelyssä hyvää on se, että taakan voi jakaa toisen kanssa eikä kaikkia tutkimusta koskevia päätöksiä tarvitse tehdä yksin. Toisiltamme saamme lisäksi erilaista näkökulmaa kirjoittamiseen ja voimme käydä keskustelua siitä, mikä opinnäytetyön onnistumisen kannalta on toimivaa ja mikä ei. Toistemme lisäksi keskeiseen asemaan nousee opinnäytetyönohjaajamme Olavi Kujanpää, koska hänellä on paljon kokemusta ja ammattitaitoa toiminnallisen opinnäytetyön tekoon. Lisäksi haastattelemamme rikostutkija on yksi kumppaneistamme, jolta saamme lisäarvoa ja näkemystä työhömmme.

Viimeisenä kohtana Canvas-taulukossa on kustannusten muodostuminen. Meidän ei tarvitse painaa paperiversioina lomakkeita, joten kustannukset pysyvät nollassa. Aiomme luoda lomakkeemme sähköisesti ilmaissovelluksia käyttäen, joten kustannuspuolta ei tarvitse senkään osalta miettiä.

3 TEORIAPERUSTA

3.1 Esitutkinta

Esitutkinta toimitetaan esitutkinnan toimittamista koskevan yleislain, eli esitutkintalain mukaisesti, jollei toisin säädetä (ETL 2011/805, 1 luku 1§ 1 mom.). Esitutkinnan käsitettä ei ole määritelty laissa, mutta sen voidaan käsittää sisältävän selvityksen, eli todistusaineiston hankkimisen rikokseksi epäilystä teosta mahdollisen syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäynnin valmistelua varten. Esitutkinta on ensimmäinen osa lailla säänneltyä menettelyä eli rikosprosessia, jonka tarkoituksena on rangaistusvastuun toteuttaminen yksittäistapauksessa (Helminen ym. 2014, 17). Esitutkinnan tarkoituksena ei ole kuitenkaan syyllisyshypoteesin vahvistaminen, vaikka esitutkinnassa voidaan osoittaa jokin henkilö epäillyksi syylliseksi tutkittavana olevaan rikokseen. Esitutkinnan aikana voi myös ilmetä, että kyseinen teko ei täytä minkään rikoksen tunnusmerkistöä taikka epäiltynä oleva henkilö ei ole syyllistynyt tutkittavana olevaan rikokseen (Rantaeskola ym. 2014, 30). Lähtökohtaisesti rikos ei voi edetä syyteharkintaan ja tuomioistuimen käsiteltäväksi ilman suoritettua esitutkintaa (Helminen ym. 2014, 30).

Esitutkintalaissa on määritelty, että poliisi aloittaa esitutkinnan, kun sille ilmoitetaan rikoksesta tai tapahtumasta, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi (ETL 2011/805, 3 luku 1§) tai silloin, jos poliisi havaitsee valvonta- ja hälytystoiminnan yhteydessä parhaillaan käynnissä olevan tai jo tapahtuneen rikoksen, josta asianomistaja ei ole itse vielä välttämättä tietoinen (Helminen ym. 2014, 32). Poliisi aloittaa välttämättömät tutkintatoimenpiteet myös asianomistajarikoksissa tutkinnan turvaamiseksi, ennen kuin asianomistaja on asiasta tietoinen. Tutkintaa ei kuitenkaan jo tehtyjen alkutoimenpiteiden jälkeen jatketa ja tutkinta on lopetettava, jos asianomistaja ei vaadi rikoksesta epäillylle rangaistusta (ETL 2011/805, 3 luku 4§ 1-2 mom.). Tämä opinnäytetyö keskittyy ja käsittelee vain asianomistajan poliisille tekemää rikosilmoitusta omaisuuteen kohdistuvasta rikoksesta.

3.2 Asianomistajarikokset ja virallisen syytteen alaiset rikokset

Syyttäjällä on ensisijainen syyteoikeus, mutta se ei tarkoita, että hänellä olisi ehdotonta syyttämispakkoa, vaan syyttämiselle voi olla erityisiä ehtoja ja syytteen voi jättää nostamatta määrätyn edellytyksin. Virallisen syytteen alaisista rikoksista syyttäjän tulee nostaa syyte syytekynnyksen ylittyessä, vaikka asianomistaja ei olisi ilmoittanut rikosta syytteeseen pantavaksi eikä vaatisi rikoksen tekijälle rangaistusta. Jos rikos on kuitenkin luokiteltu asianomistajarikokseksi, syyttäjä ei voi nostaa syytettä asiasta, ellei asianomistaja ole

nostanut syyttämispyyntöä ja vaatinut rikoksen tekijälle rangaistusta. (Jokela 2018, 262-263.)

Rikosten jako virallisen syyteen alaisiin rikoksiin ja asianomistajarikoksiin ilmenee rikoslaista (1889/39), jossa mainitaan kohdittain asianomistajarikokset, joissa syyttäjä ei voi nostaa syytettä ilman asianomistajan tekemää syyttämispyyntöä. Rikosnimikkeen jako asianomistajarikoksiin on vaikuttanut rikoksen vähäisyys, esimerkiksi lievät tekemuodot, rikoksen julkisuuteen tulon takia aiheutuva haitta asianomistajalle sekä asianomistajan suhtautuminen tekoon ja sen rangaistavuuteen. (Jokela 2018, 263.) Asianomistajarikoksia ovat esimerkiksi vammantuottamus, kotirauhan sekä viestintärauhan rikkominen ja näpistys.

3.2.1 Esitutkinnassa selvittävät asiat

Esitutkintalain 1 luvun 2 § määrittelee esitutkinnassa selvittävät asiat:

Esitutkinnassa selvitetään:

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;
- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;
- 3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja
- 4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen kärjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa, tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

Ensimmäisessä kohdassa mainittu ”asian laadun edellyttämällä tavalla” korostaa esitutinnan tehokkaan toimituksen vaatimusta, joka tarkoittaa, että epäiltyä puolesta sekä vastaan tehtyä selvitystä ja näyttöä on kerättävä kohtuudella asian laatuun nähden. Toisin sanoen tämä tarkoittaa, että mitä vakavampi rikos on, sitä perusteellisemmin se tulee tutkia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lievemmissä rikoksissa nopea käsittely vaikuttaisi kielteisesti asianosaisten oikeuksiin (Rantaeskola ym. 2014, 31). Kauppaliikkeissä tapahtuneet omaisuusrikokset ovat usein helposti selvitettävissä, etenkin jos epäilty on saatu verekseltään kiinni. Asian yksinkertaisuuden vuoksi sen laatuun nähden pitkittyneet tutkinta-ajat eivät palvele esitutinnan tehokasta toimittamista, jos asianomistajalta tarvittavia, tarpeellisia tietoja joutuu odottamaan useita viikkoja.

Esitutkinnassa tulee selvittää rikoksen seuraamusta varten tarvittavat seikat siten, että tuomioistuimien voi päättää rangaistuksesta Rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti. Esitutinnan lopputuloksena syntyvässä esitutkintapöytäkirjassa tulee ilmetä mahdolliset koventamisperusteet (RL 6:5) kuten rikoksen tekeminen suunnitelmallisesti tai palkkiota vastaan, sekä lieventämisperusteet (RL 6:6) kuten esimerkiksi rikokseen vaikuttava, huomattava painostus tai uhka. Esitutkintapöytäkirjassa tulee ilmetä myös kohtuullistamisperusteet (RL 6:7), joita ovat esimerkiksi epäillyn korkea ikä taikka heikko terveydentila. (Rantaeskola ym. 2014, 32) Lisäksi esitutkinnassa tulee selvittää rikoksella saadun omaisuuden palauttamisen mahdollisuus sekä asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimukset sekä suostumus kirjalliseen menettelyyn (Rantaeskola ym. 2014, 40). Edellä mainitut seikat tulee selvittää ja ottaa huomioon etenkin näpistys- ja varkausrikoksissa tuomioistuimen rangaistuksen määräämisen helpottamiseksi.

3.3 Luonnollinen henkilö ja oikeushenkilö

Esitutkinnassa tutkittavana olevan rikoksen asianosaisia ovat esitutkintalain 2 luvun 5 § määritellyt asianomistaja, rikoksesta epäilty sekä muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos tai sen selvittäminen voivat vaikuttaa. Asianosaiseksi luetaan luonnollisen henkilön eli yksityisen ihmisen lisäksi myös asianosaisena olevan oikeushenkilön lakimääräiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva edustaja taikka muu laillinen edustaja, eli esimerkiksi yrityksen omistaja. Asianomistaja on rikoksen uhri, rikoksella loukatun tai vaarannetun oikeushyvän haltija ja se, jolle on syntynyt välittömästi rikoksen kautta yksityinen oikeudellinen vaade. Asianomistajalla on oikeus vaatia epäillylle rangaistusta sekä vahingonkorvausta henkilö-, esine tai varallisuusvahingosta, eikä esitutkintaa voida toimittaa ilman tietoa kyseisistä seikoista (Rantaeskola ym. 2014, 37, 62).

Asianomistajan ollessa luonnollinen henkilö, yksityisellä ihmisellä on oikeuksia ja hän voi tulla velvoitetuksi, eli hän on oikeustoimikelpoinen. Oikeustoimikelpoisuus alkaa luonnollisella henkilöllä syntymästä ja päättyy kuolemaan, mutta siihen vaikuttavat esimerkiksi kansalaisuus, ikä ja terveydentila. Asianomistajan oikeustoimikelpoisuutta ei tässä opinnäytetyössä tulla käsittelemään syvällisemmin, koska sillä ei ole merkitystä aiheeseen taikka produktiin liittyen. (Saarnilehto & Annola 2018, 28.) Yksinkertaisuudessaan, oikeustoimikelpoinen luonnollinen henkilö voi olla esitutkinnassa asianomistajan asemassa, jos hänellä on esitutkinalaissa määriteltyjä oikeuksia, etuja tai velvollisuuksia tapahtuneeseen rikokseen liittyen.

Tässä opinnäytetyössä päähenkilönä oleva oikeushenkilö voi olla julkisoikeudellinen tai yksityisoikeudellinen yhteisö, jolle oikeusjärjestys on tunnustanut oikeuskelpoisuuden tai oikeustoimikelpoisuuden esimerkiksi rekisteröitymisen yhteydessä. Julkisoikeudelliset oikeushenkilöt voidaan jakaa karkeasti yhteisöihin eli valtioon ja kuntaan, sekä laitoksiin, joita ovat esimerkiksi Suomen Pankki ja Kansaneläkelaitos. Yksityisoikeudelliset oikeushenkilöt voidaan taas jakaa ei-kaupallisiin aatteellisiin yhdistyksiin ja säätiöihin sekä kaupallisiin yhtiöihin ja osuuskuntiin, joista tutuimpia ovat esimerkiksi osakeyhtiö, kommandiittiyhtiö. Oikeushenkilöä edustamaan oikeutettu henkilö on määritelty laissa, organisaation säännöissä taikka valtuutuksessa. (Saarnilehto ym. 2018, 26-29, 36.)

3.3.1 Kuulustelut

Esitutkintalain 6 luvun 1 § määrittelee, että henkilö on velvollinen saapumaan kutsusta kutsun esittäneen esitutkintaviranomaisen lähimpään tarkoitukseen sopivaan toimipaikkaan, kuten poliisin suorittamassa esitutkinnassa poliisiasemalle, jos on syytä olettaa, että henkilöltä saadaan selvitystä rikoksesta tai henkilön läsnäolo esitutkinnassa on muutoin tarpeen rikoksen selvittämiseksi. Kutsuttaessa henkilölle tulee ilmoittaa tutkittavana oleva rikos sekä hänen asemansa esitutkinnassa. Kutsu voidaan lähettää suullisesti, kirjeitse henkilön kotiosoitteeseen tai muilla tiedonsiirtovälineillä, kuten esimerkiksi sähköpostilla (Rantaeskola ym. 2014, 178).

Esitutkintalain 7 luvun 1 § taas määrittelee kuulusteltavan läsnäolon tarkemmin. Vaikka pykälän mukaan kuulusteltavan on oltava itse läsnä kuulustelussa, asianosainen voi antaa lausumansa asiamiehen välityksellä, puhelimitse tai muulla tiedonsiirtovälineellä, kuten sähköpostilla, jos tutkija katsoo, ettei siitä aiheudu haittaa, eikä se vaaranna tutkinnan luotettavuutta. Asianosaiselta sekä todistajalta on myös otettava vastaan kuulustelukertomusta täydentävä kirjallinen selvitys, jos hän sellaista tarjoaa

toimittamistavasta riippumatta. Koska puhelinkuulustelu voi aiheuttaa haittaa henkilön oikeusturvalle, on kuulusteltavalle annettava mahdollisuus tulla kuulluksi henkilökohtaisesti esimerkiksi silloin, jos hän haluaa käyttää avustajaa kuulustelussa (Rantaeskola ym. 2014, 191-192).

Puhelimitse kuulustelu on kokemuksemme mukaan hyvin yleistä etenkin asianomistajien sekä todistajien kuulustelussa lievempien rikosnimikkeiden tutkinnassa, kuten myymälänäpistyksissä ja lievissä petoksissa. Puhelinkuulustelujen mahdollistuminen mielestämme nopeuttaa sekä tehostaa tutkintaa, koska esimerkiksi kauppiaiden tai yrittäjien aikatauluun on välillä vaikea saada tilaa poliisiasemalle kuulusteluun saapumiselle ja netissä tapahtuneiden lievien petosten asianomistajat saattavat asua aivan toisella puolella Suomea. Puhelinkuulustelua tehdessä tulee kuitenkin aina muistaa ottaa huomioon samat esitutkintalain säännökset kuin poliisiasemalla henkilökohtaisesti läsnä tapahtuvassa kuulustelussa, kuten ETL 4 luvun yleiset periaatteet avustajan käyttämisestä ja itsekriminointisuojausta sekä esitutkintalain 7 luvussa mainitut ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset (Rantaeskola ym. 2014, 192).

Esitutkintalain 7 luvun 2 § määrittelee, että asianomistaja on kuitenkin mahdollista jättää kuulematta silloin, kun asianomistajalla ei ilmeisesti ole tutkittavaa asiaa selvittäviä tietoja ja hän on rikosilmoituksen yhteydessä ilmoittanut syytteestä päättämistä sekä oikeudenkäyntiä varten tarvittavista seikoista, kuten rangaistusvaatimus, vahingonkorvausvaatimus ja suostumukset kirjalliseen menettelyyn sekä sovitteluun. Asianomistaja voidaan jättää kuulematta myös silloin, jos esimerkiksi asianomistajien määrä rikoskokonaisuudessa on lukumäärältään suuri, eikä kaikkien asianomistajien henkilöllisyyksiä saa selvitettyä yrityksistä huolimatta (ETL 2011/805 7:2§, Rantaeskola ym. 2014, 195).

Juuri edellä mainittu esitutkintalain 7 luvun 2 § mahdollistaa opinnäytetyömme lomakkeen luomisen sekä käyttöönoton, koska rikosilmoituksen yhteydessä annetussa lomakkeessa asianomistajana olevan oikeushenkilön edustaja voi tarpeellisten yhteystietojen lisäksi ilmoittaa syytteestä päättämistä sekä oikeudenkäyntiä varten tarvittavista seikoista vastaamalla valmiina oleviin kysymyksiin niistä. Tällöin esimerkiksi kauppaaliikkeen kauppiasta ei tarvitse vaivata sähköpostilla tai puheluilla kuulustelun saamiseksi.

3.4 Sakkomenettely

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 1 luvun 2 § antaa määritelmät erilaisille käytössä oleville sakkolajeille. Rangaistusvaatimuksella tarkoitetaan epäilylle tiedoksi annettavaa sakkorangaistusta tai rikesakkoa sekä menettämisseuraamusta koskevaa vaatimusta tilanteessa, jossa epäilty ei anna suostumustaan asian käsittelyyn sakkomenettelyssä. Rikesakkomääräys on ratkaisu, jolla määrätään rikesakko ja menettämisseuraamus.

Sakkovaatimuksella taas tarkoitetaan rikoksesta epäilylle annettavaa vaatimusta, jolla hänelle vaaditaan rikkomuksesta sakkorangaistusta ja menettämisseuraamusta, tai hänen pyydettyään päiväsakon rahamäärän määräytymisperusteen muuttamista sakkorangaistusta ja menettämisseuraamusta. Sakkomääräys taas on ratkaisu, jolla valvontaa suorittava virkamies määrää rikkomuksesta sakkorangaistuksen ja menettämisseuraamuksen.

Viimeinen sakkolaji on rangaistusmääräys, joka on ratkaisu, jolla virallinen syyttäjä sakkovaatimuksen tai rangaistusvaatimuksen perusteella määrää sakkorangaistuksen ja menettämisseuraamuksen. Onkin tärkeää mieltää, että poliisimies ei ole toimivaltainen virkamies määräämään kaikkia eri sakkolajeja. Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 1 luvun 3 § rajaa poliisin toimivaltuuden rangaistusmääräyksen antamisen osalta pois. Sakkomenettelyä ei voida soveltaa rangaistusmenettelynä kaikissa rikostapauksissa. Poliisihallituksen käsikirja rangaistusten määräämiseksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä kertoo kuitenkin, milloin sakkomenettelyä voidaan soveltaa. Sakkomenettelyä voidaan soveltaa rikosasioissa, jotka ovat yksinkertaisia sekä selviä, ja joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin rikesakko, sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta (Poliisihallitus 2019, 8).

Jotta sakkomenettelyä voidaan käyttää ja soveltaa rikosasiassa on sekä tapauksen epäilyltä, että asianomistajalta kysyttävä suostumus tähän. Asia voidaan käsitellä tämän lain mukaisessa menettelyssä, jos rikkomuksesta epäilty tunnustaa teon ja hyväksyy siitä määrättävän seuraamuksen sekä luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen tämän lain mukaisessa menettelyssä (epäillyn suostumus). Suostumuksen tiedustelemisen yhteydessä epäilylle on selostettava suostumuksen merkitys (Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 754/2010 1 luku 4 §). Kuten tekstissä jo aiemmin mainitsimme, tulee lisäksi asianomistajalta kysyä tämän suostumusta sakkomenettelyn yhteydessä. Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 1 luvun 5 § momentti kertoo, että asian käsitteleminen tämän lain mukaisessa menettelyssä edellyttää asianomistajan suostumuksen, jonka

tiedustelemisen yhteydessä hänelle on selostettava suostumuksen merkitys. Lakitekstissä veloitetaan selittämään asianomistajalle ja epäillylle heidän suostumustensa merkitys. Tämä tarkoittaa sitä, että he molemmat sitoutuvat käsittelemään asiansa sakkomenettelyssä. Toisaalta kummankaan asianosaisen ei tarvitse suostua sakkomenettelyyn, mikäli he eivät itse niin halua. Sakkomenettelylle vaihtoehtoinen tapa on käsitellä asia tavanomaisesti esitutkinnassa, jonka loppuun saattamisen jälkeen asia siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan.

3.5 Yksityisoikeudelliset vaatimukset

Hyvin usein rikosprosessin yhteydessä esiin nousee termi asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset. Rikosprosessin yhteydessä yksityisoikeudellisella vaatimuksella tarkoitetaan yleensä vahingonkorvausvaatimusta, jonka perusteena on rikoksen johdosta aiheutunut vahinko (Suokas 2019, 1). Asianomistaja voi esittää omia yksityisoikeudellisia vaatimuksiaan syyttäjälle ajettavaksi osana rikosprosessuaalista oikeudenkäyntiä. Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa kuitenkin määrittelee tiettyjä reunaehtoja yksityisoikeudellisille vaatimuksille ja niiden esittämiselle. Yksityisoikeudellisia korvauksia voidaan hakea syyteasian yhteydessä, mikäli siitä ei aiheudu olennaista haittaa, eikä hakemus ole ilmeisen perusteeton. (ROL 689/1997 3 luku 9 §). Ilmeisen perusteetonta hakemusta ei lainsäädäntö säätele tarkemmin, mutta sitä voidaan tulkita niin, että vaatimusten tulee perustua johonkin konkreettiseen seikkaan. Vaikkei lainsäädäntö tarjoa suoria linjauksia vaatimusten perusteisiin, antaa henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset kuitenkin hyvät suuntaviivat haettavien korvausten määristä. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset tarjoavat laajan listan, jossa on rikoslajeittain lueteltu vahingonkorvausvaatimusten suositus korvausmääriä. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta on lakisääteinen toimielin ja se on perustettu henkilövahinkojen ja kärsimyksen korvaamista koskevan oikeus- ja korvauskäytännön yhtenäisyyden edistämiseksi (Oikeusministeriö 2017.)

Yksityisoikeudelliset vaatimukset liittyvät oleellisesti tutkimukseemme, sillä omaisuusrikokset ovat yksi perinteisimpiä rikostyyppejä, joihin usein liittyy asianomistajan esittämiä vaatimuksia. Tutkimuksemme kannalta onkin tärkeää pystyä avaamaan yksityisoikeudellisten vaatimusten perusteita mahdollisimman tarkasti ja yksiselitteisesti. Esitutkintalain perusteella poliisin tulee selvittää ja kysyä asianomistajalta tämän mahdollisista yksityisoikeudellisista vaatimuksista. Tämä on merkittävä seikka esitutinnan etenemisen kannalta, ensinnäkin asianomistajan oikeusturvan näkökulmasta, mutta myös asian rikosprosessuaalisen etenemisen takia. Mikäli kyseessä on esimerkiksi näpistysrikos,

voitaisiin asia usein hoitaa sakkomääräyksellä. Kuitenkin tapauksessa, jossa asianomistaja vaatii rikoksesta epäillyltä yksityisoikeudellisia vaatimuksia, etenee asia esitutkinnan valmistumisen jälkeen syyttäjälle syyteharkintaan ja tästä aina tapauskohtaisesti riippuen tuomioistuimeen. Yksityisoikeudellisia vaatimuksia ei voida käsitellä sakkomenettelyn yhteydessä. (ETL 2011/805, 1 luku 2§.)

3.6 Kirjallinen menettely

Kirjallinen menettely on vaihtoehtoinen useimpien lievien ja tavallisten rikosten käsittelytapa tuomioistuimessa. Kirjallisessa menettelyssä tuomari ratkaisee asian pelkästään kirjallisen aineiston perusteella. Suullista oikeudenkäyntiä ei toimiteta, eikä ketään rikosasian osallista kutsuta tuomioistuimeen. (Poliisi 2020, 2.)

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa kertoo tarkasti missä tapauksissa kirjallinen menettely voidaan ottaa käyttöön. Rikosasia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä, mikäli seuraavat kohdat täyttyvät. Mistään yksittäisestä syyttäjän ajamasta rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Vastaaja on tunnustanut syytteessä kuvatun teon ja luopunut oikeudestaan suulliseen käsittelyyn. Vastaaja on teon tapahtuma-aikaan ollut täysi-ikäinen. Asianomistaja on antanut esitutkinnassa suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn tai hänellä ei ole ollut esittää vaatimuksia rikosasiansa suhteen. Viimeisenä edellytyksenä kirjallisen menettelyn toimittamiselle on se, että suullisen käsittelyn toimittaminen on rikosasian selvitettyyn tilaan nähden kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta. (ROL 689/1997 5a luku 1§).

Kirjallinen menettely on opinnäytetyömme produktin kannalta merkittävä seikka. Mikäli edellä mainitut edellytykset kirjallisen menettelyn käyttämiselle löytyvät, ei esimerkiksi anastusrikoksen asianomistajan tarvitsisi olla missään konkreettisessa yhteydessä poliisin, syyttäjän tai rikoksesta epäillyn kanssa. Sen lisäksi, että kirjallisen menettelyn soveltaminen helpottaa niin rikostutkijaa kuin syyttäjääkin, on se myös ystävällisempi ja vaivattomampi rikosprosessuaalinen keino asianomistajan kannalta. Usein asianomistajan kannalta optimaalisimmassa tilanteessa voisi hän täyttää pysyväissuostumuslomakkeen, jolla hän ilmoittaa vaatimuksensa ja ilmoittaa suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn. Täten asianomistajan tai hänen edustajansa ei välttämättä tarvitsisi tulla fyysisesti kuulluksi esitutkinnassa, tai tuomioistuimessa.

3.7 Sovittelu

Rikosasioiden sovittelulla (sovittelu) tarkoitetaan tässä laissa maksutonta palvelua, jossa rikoksesta epäillylle ja rikoksen uhrille järjestetään mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä kohdata toisensa luottamuksellisesti, käsitellä rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asiain sovittelusta 1:1§).

Sovittelua koskevan aloitteen rikosasiassa voi tehdä rikoksesta epäilty, asianomistaja, poliisi, syyttäväviranomainen taikka muu viranomainen. Poliisin tulee tiedottaa rikoksesta epäillylle sekä asianomistajalle sovittelumahdollisuudesta sekä ohjata heidät sovitteluun, jos molemmat osapuolet siihen vapaaehtoisesti suostuvat. Kumpi vain sovittelun osapuolista voi peruuttaa suostumuksensa sovitteluun milloin tahansa, jopa kesken sovittelun (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asiain sovittelusta 1015/2005, 2§ & 13 §). Sovittelussa ei oteta kantaa osapuolten syyllisyyteen taikka syyttömyyteen, vaan mahdollistaa osapuolten välisen keskustelun tapahtumasta, sen taustoista sekä seurauksista ja siitä aiheutuneiden vahinkojen korvaamisesta. (Flinck 2013, s. 22)

Sovittelu voi johtaa tutkinnan rajoittamiseen tai harkinnanvaraiseen syyttämättä jättämiseen, mutta asia voidaan käsitellä ja ratkaista sovittelusta huolimatta myös poliisi- tai syyttäväviranomaisessa sekä tuomioistuimessa (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asiain sovittelusta 1015/2005, 3§ 3 mom.) Tämä tarkoittaa, että tutkintaa ei sovittelun takia automaattisesti rajoiteta tai lopeteta, vaan poliisin voi olla silti tarpeen koota samaisesta asiasta esitutkintapöytäkirja, joka siirretään syyttäjälle.

4 PROSESSIKUVAUS

4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö toimii vaihtoehtona tutkimukselliselle opinnäytetyölle ja sen tarkoituksena on yhdistää käytännön toteutus sekä sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin niin, että tuotoksena syntyy konkreettinen tuote, kuten ohjeistus tai tapahtuma, mutta meidän tapauksessamme tuotteena on lomake (Vilka ym. 2004, s. 9, 51). Toiminnallinen opinnäytetyö on tutkimuksellista kehitystyötä, jonka tarkoituksena on siis tuottaa ja toteuttaa ratkaisuja käytännön ongelmien ratkaisuun uusien ideoiden pohjalta sekä tukea opinnäytetyön tekijän ammatillista kasvua. Tutkimuksellista kehittämistyötä ohjaavat käytännön tavoitteet, joihin teoriasta haetaan tukea (Ojasalo ym. 2009, s. 19-20; Vilka ym. 2004, 7). Opinnäytetyöraportissa sekä tekstiä sisältävässä produktissa tulee pohtia omia näkemyksiä suhteessa toisiin näkemyksiin sekä perustella omat väitteet viittaamalla aiempiin tutkimuksiin sekä kirjallisuuteen. Tekstiosuudessa aiempiin lähteisiin viittaamalla voi laventaa, täydentää, arvioida, tulkita sekä vertailla erilaisia näkemyksiä aiheesta (Vilka ym. 2004, 79).

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei edellytetä tutkimuksellisen menetelmän käyttöä, ettei työn laajuus ja työmäärä kasva kohtuuttomasti selvityksen myötä (Vilka ym. 2004, 56). Tämän opinnäytetyön tuotoksena valmistunut lomake on kuitenkin luotu palvelemaan etenkin poliisissa työskentelevää rikostutkijaa, jonka vuoksi tässä opinnäytetyössä on haluttu ottaa huomioon asiakkaan, eli poliisin rikostutkijan näkemys lomakkeeseen ja tuoda ilmi hänen antama palaute valmiista lomakkeesta. Maailmalla vallitsevan Covid-19 pandemian vuoksi haastattelu suoritettiin sähköpostin välityksellä tarpeettoman lähikontaktin välttämiseksi täysin strukturoidussa haastattelussa, jossa kysymykset on muotoiltu valmiiksi ja ne esitetään ennalta määrättyssä järjestyksessä niin, että vastaukset jäävät avoimiksi (Ojasalo ym. 2009, 97).

4.2 Idea ja Suunnitelma

Kuten raportissamme on jo aiemmin mainittu, saimme idean opinnäytetyön aiheeseen työharjoittelussa rikostorjunnan sektorilla työskennellessä, kun me molemmat huomasimme, että omaisuusrikosten tutkinnassa jouduimme olemaan useasti yhteydessä asianomistajan asemassa olevan oikeushenkilön edustajan kanssa, jotta saimme heiltä tutkinnan kannalta tarvittavat suostumukset ja vaatimukset ylös. Koska oikeushenkilön edustajia oli ajoittain vaikea tavoittaa puhelimitse taikka sähköpostitse, esitutkinnan

eteenpäin vieminen kesti jopa kuukausia. Kivirannan kollega Imatran monialatutkinnasta mainitsi kahvipöytäkeskustelussa, että voisimme tehdä opinnäytetyönämme lomakkeen, jossa olisi valmiiksi nähtävissä oikeushenkilön suostumukset ja vaatimukset, jotta työnteke helpottuisi ja nopeutuisi edes hieman. Lomake tuntui erittäin hyödylliselle etenkin rikostutkijan työn kannalta, joten aloimme ideoimaan aihetta oikeushenkilöille suunnatusta pysyväissuostumuslomakkeesta ja päätimme tehdä opinnäytetyömme siitä. Opinnäytetyömme aiheesta kiinnosti erityisesti sen tarpeellisuus. Ajatuksenamme oli se, että opinnäytetyötä voisi olla mielekkäämpää tehdä ja laatia, mikäli tutkimuksellemme olisi jokin oikea ja konkreettinen tarve. Jatkuva kehittämistyötä tarvitaan toiminnan tehostamiseen ja prosessin kehittämiseen, sekä henkilöstön motivoimiseen (Ojasalo ym. 2009, s. 12).

Poliisiammattikorkeakoulun lähijaksolla 9.12.2019 luennolla tuli erään oppilaan kokemuksen kautta ilmi, että Oulussa omaisuusrikosten tutkinnassa asianomistajien kuulusteluista jää usein puuttumaan y-tunnus sekä yrityksen yhteystiedot, yrityksen edustaja sekä tieto siitä, saatiinko anastettu omaisuus myyntikuntoisena takaisin. Pysyväissuostumuslomake sekä anastusilmoituspohja on tuotettu kahdessa jo aiemmin käsitellyssä opinnäytetyössä, joiden lisäksi osalla yksityisen sektorin turvallisuusalan toimijoilla on omat valmiit anastusilmoituspohjansa. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan käytetä samoja, valmiita lomakkeita ja pohjia, vaikka niissä kysytäänkin pääosin samoja tietoja. Täytettävän kysymysvastaus -sivun lisäksi tämän opinnäytetyön produktina syntyneen lomakkeen toisella sivulla on määritelty keskeisimmät käsitteet. Kun asianomistajan edustaja täyttää kyseisen lomakkeen, siinä kysyttävät käsitteet on avattu helposti omaksuttavaan muotoon. Tällä tavoin lomakkeen avulla voimme lisätä asianomistajan oikeusturvaa, kun ymmärrys esitutkinnasta sekä siihen vaadittavista selvityksistä paranee. Opinnäytetyön raportissa on omassa osassaan lomakkeessa olevien keskeisten käsitteiden määrittelyt, koska käsitejärjestelmä on sama asia, kuin tietoperusta (Ojasalo ym 2009, s. 25).

4.3 Anastusilmoituksen ja pysyväissuostumus -lomakkeen levitys

Opinnäytetyön produktina syntynyttä lomaketta on tarkoitus lähteä levittämään aluksi Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella Imatran poliisiaseman monialatutkintayksikössä. Idea lomakkeen levittämiseen lähti Imatran poliisiaseman tutkintayksikön tutkinnanjohtajalta, joka koki kyseisenlaisen lomakkeen tarpeelliseksi.

Lomakkeen kunnianhimoisena tarkoituksena on tulevaisuudessa levitä ainakin niille yrityksille, joilla ei ole yksityisen turvallisuusalan toimijan eli vartiointiliikkeen kautta jo valmista anastusilmoitusta. Jos lomake koetaan oikeushenkilöiden edustajien sekä poliisin rikostutkijoiden mielestä hyödylliseksi ja toimivaksi, vartiointiliikkeiden anastusilmoitukset voitaisiin korvata tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyneellä lomakkeella. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei ole kuitenkaan lähteä levittämään lomaketta aiemmin kerrottua laajemmin ja seurata taikka mitata sen toimivuutta, vaan luoda lomake, jonka hyödyllisyyttä ja tarpeellisuutta seuraava opiskelija voi lähteä arvioimaan omassa tutkimuksessaan. Tämän tutkimuksen laajuus ja käytettävä aika ei riittäisi laadullisesti pätevään lomakkeen luomiseen sekä sen toimivuuden arviointiin.

4.4 Toteutus ja ongelmat

Opinnäytetyön toteutuksessa ilmenneet ongelmat liittyivät pitkälti aiheen rajaukseen ja itse produktin luomiseen. Opinnäytetyömme nivoutuu pitkälti poliisin suorittamaan esitutkintaan ja ymmärrettävästi esitutkintaan liittyy paljon erilaista lainsäädäntöä. Haasteelliseksi tulikin se, että kuinka laajasti lähdimme avaamaan teoriaperustaa opinnäytetyömme raporttiosaan. Lainsäädännön runsas määrä ei kuitenkaan ollut ainoastaan haasteita luova seikka, sillä saimme siitä myös paljon hyötyä. Lakiteksti on selkeää ja aukotonta, eikä se jätä lukijalleen jossiteltavaa. Lainsäädäntöön perehtymisen jälkeen saimmekin hyvät suuntaviivat ja reunaehdot itse produktimme luomiselle.

Itse produkti on luotu Microsoft Wordilla ja sen sisältämillä taulukko- ja kehitystyökaluilla. Emme olleet kumpikaan ennen käyttänyt kyseisiä työkaluja, joten jouduimme aluksi hieman perehtymään edellä mainittuihin ominaisuuksiin empiirisesti ja Wordin omia ohjeita hyödyntäen. Alun haparoinnin jälkeen saimmekin mielestämme luotua teknisesti selkeän ja toimivat lomakkeen, jota voi tosiasiallisesti käyttää niin sähköisenä, kuin paperisenakin versiona.

Niin sanotun käsitepankin luomisessa ongelmana ilmeni, että rikosprosessiin liittyy paljon vaikeasti ymmärrettävää lakisanastoa, mikä oli vaativaa avata yksiselitteisesti ymmärrettäväksi tavalliselle kansalaiselle niin, että tämä käsittää oikeusturvansa rikosprosessin aikana. Käsitepankkia tehdessä oli tärkeää muistaa priorisoida tietoa, ettei käsitteenmäärittelyistä tullut liian laajoja. Edellä mainitussa tilanteessa vaarana olisi ollut, että käyttäjän mielenkiinto kärsii liian tietomassan edessä. Aiheen rajausta tehdessä sekä

käsitepankkia kirjoittaessa pohdimme, onko käsitepankilla kovinkaan suurta arvoa, mikäli siinä ei ole riittävästi tietoa lomakkeen täyttämistä varten.

4.4.1 Lomakkeen sisältämät tiedot

Opinnäytetyön lopputuloksena syntyneessä lomakkeessa ilmenee jo aiemmin teoriaosuudessa esille tulleet, esitutkinnassa selvittävät seikat. Lomake on jäsennelty niin, että yhteen tietokokonaisuuteen liittyvät kysymykset ovat omana kokonaisuutenaan. Lomakkeen kysymysjärjestyksessä on huomioitu rikosilmoituksen sekä sakon järjestys niiden kirjaamisen helpottamiseksi ja nopeuttamiseksi. Lomake kokonaisuudessaan on tarkasteltavissa liitteessä 2.

Ensimmäisenä lomakkeessa kysytään asianomistajan tiedot: virallinen toiminimi, y-tunnus, toimipisteen nimi ja osoite, yrityksen edustaja ja edustusoikeuden peruste sekä edustajan henkilötunnus ja puhelinnumero. Tämän jälkeen on jätetty tilaa tapahtuman lyhyelle kuvaukselle, jossa täytettäväksi tulee kuvata mitä, missä ja milloin on tapahtunut. Samaan tilaan tulee kertoa, kaikki olemassa oleva tieto mahdollisesta tekijästä.

Seuraavaksi lomakkeessa on täytettävänä anastetun omaisuuden tiedot eli tuotteen nimi, kappalemäärä sekä arvonlisäverollinen arvo ja saatiinko tuotetta tai tuotteita myyntikuntoisena takaisin. Lisäksi lomakkeessa on kysymys valvontakameratallenteiden olemassaolosta sekä toimituksesta poliisille.

Viimeisenä kohtana lomakkeessa on asianomistajan rangaistusvaatimus, vahingonkorvausvaatimus sekä suostumukset sakkomenettelyyn, kirjalliseen menettelyyn ja sovitteluun. Muista jo valmiista anastusilmoitus pohjista ja pysyväissuostumuslomakkeista poiketen lomakkeessa on kohta, jossa ilmoitetaan päivämäärä, johon asti täytetty pysyväissuostumus on voimassa.

Lomakkeemme kääntöpuolelle olemme pyrkineet selventämään lomakkeen täytön kannalta keskeisimmät käsitteet. Lomakkeen kääntöpuoli tarjoaa tietoa rangaistusvaatimuksesta, vahingonkorvausvaatimuksista, sakkomenettelystä, kirjallisesta menettelystä, sovittelusta ja pysyväissuostumuksesta. Lomakkeen kääntöpuolelle laadittu käsitepankki on luotu erilaisesta lainsäädännöstä luomamme raportin teoriaosuuden perusteella.

4.5 Rikostutkijan haastattelu

Lopputuloksen laadun parantamiseksi haastattelimme Kaakkois-Suomen poliisilaitoksella Imatran poliisiasemalla monialatutkinnassa työskentelevää vanhempaa rikoskonstaapelia. Lähetimme haastateltavalle sähköpostitse kysymykset sekä laitimamme lomakkeen liitteenä. Teimme parannuksia ja päivitimme lomakettamme haastateltavalta saatujen neuvojen ja palautteen pohjalta. Haastattelukysymykset ja runko on tarkasteltavissa liitteessä 1.

Virka-asema: Vanhempi rikoskonstaapeli

Virkaikä: Alle viisi vuotta

Virkapaiikka: Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Imatran monialatutkinta

1. Koen lomakkeen tarpeelliseksi ja hyödylliseksi varsinkin perustutkinnassa ja esikäsittelyyksikössä. Joillakin yrityksillä kuten vartiointiliikkeillä, Alkolla ja Nesteellä on jo olemassa omat ilmoituksensa, mutta monilta yrittäjiltä sellainen puuttuu.
2. Lähtökohtaisesti toimivan lomakkeen pitäisi nopeutta ja helpottaa asian selvittämistä, kun asianomistajan voi jättää kuulematta ja vaatimukset löytyvät suoraan lomakkeelta.
3. Edustajan henkilötunnus pois, koska liitteestä tulee julkinen esitutinnan valmistuttua ja lomakkeen mentyä käräjäoikeuteen käsiteltäväksi. Itse muuttaisin lomakkeen kohdan ”Tuotteen/tuotteiden arvolisällinen arvo”, ”tuotteen arvolisäverottomaksi arvoksi”. Anastetusta omaisuudesta korvataan arvolisäveroton hinta, jonka tutkija unohtaa monesti asianomistajalta kysyä. Usein tilanne voi olla myös se, että kauppiaat eivät tiedä tätä seikkaa, tai he eivät jaksa sitä selvittää. ”Tuotteen/tuotteiden nimi ja kappalemäärä.” Tästä kohdasta huomio, että lista voi joskus olla hyvinkin pitkä. Lomakkeeseen voisi lisätä myös anastuksen nähneen myyjän/työntekijän tiedot eli mahdollisen todistajan tiedot.
4. Kyllä koen. Mitä enemmän lomakkeessa on yksinkertaisia ”rastiruutuun” kohtia, sen helpompaa, selkeämpää ja yksinkertaisempaa sen täyttäminen ja käyttäminen on.
5. Lomakkeen käyttö helpottaisi ja nopeuttaisi esitutkintaa. Lomakkeen voisi toimittaa asianomistajan edustajalle sähköisesti, jolloin edustaja täyttäisi sen ehtimisensä mukaan, eikä tätä tarvitsisi puhelimitse vaivata. Esitutkintapöytäkirjan laatiminen kävisi nopeammin, kun asianomistajan voisi jättää kuulematta ETL7 luvun 2§:n perusteella. Lähtökohtaisesti voisin olettaa myös, että syyttaja ja tuomari näkevät asianomistajan vaatimukset helpommin lomakkeelta, kuin kuulustelupöytäkirjasta.

6. Lomaketta voisi lähettää asiakkaille sähköpostilla tai Poutapalvelun kautta. Yleisesti poliisin käyttöön sen saisi ainakin Kaakkois-Suomen osalta laittamalla sen tilannekuvaneukkariin ”poliisitoiminnan ilmoitukset” kohtaan.

7. Idea on hyvä ja käyttökelpoinen. Muutamilta yrityksiltä kyseinen lomake tosiaan löytyy, mutta suurimmalta osalta ei. Pientä hienosäätöä lomake vielä vaatii, kuten aiemmin mainitsemani kohdat. Lisäksi viimeisen sivun käsitteiden määrittäviä voisi vielä hieman viilata ja tarkentaa. Kyselynhän voisi esittää vaikkapa jollekin paikalliselle yrittäjälle ja näin ollen tiedustella heidän mielipidettään lomakkeesta. Tällöin lomakkeesta voisi saada vielä käyttäjäystävällisemmän, kun on asiakkaankin näkemys huomioitu.

5 POHDINTA

5.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa yhtenäinen, toimiva ja helposti täytettävä lomake, joka palvelisi poliisissa työskentelevää rikostutkijaa työajan tehostamisen kautta, sekä parantaisi asianomistajan oikeusturvaa. Mielestämme onnistuimme tavoitteen saavuttamisessa, koska tuotettu lomake on johdonmukainen ja selkeä, jonka lisäksi se sisältää kaikki esitutkinnan kannalta tarvittavat seikat. Lomakkeen toisella sivulla oleva käsitepankki saatiin sisältämään olennaisimmat ja tärkeimmät määrittelyt täyttöpuolella olevista käsitteistä. Lisäksi saimme raportissa perusteltua lomakkeen ajankohtaisuuden sekä tarpeellisuuden aiempien tutkimuksien sekä omien kokemusiemme kautta.

Jotta olisimme saaneet työn lopputuloksen vielä paremmaksi ja erottumaan aiemmista, olisi meidän pitänyt laittaa tuotettu lomake jakeluun ja arvioida sen toimivuutta ja mahdollisia hyötyjä. Koimme kuitenkin järkevämmäksi tuottaa tässä opinnäytetyössä vain ajantasainen lomake, kuin korjata aiempia lomakkeita ajantasaiseksi ja lisäksi lähteä levittämään sitä. Myöskään opintokokonaisuuden laajuus ei olisi riittänyt, jos tässä työssä olisi tarkasteltu lomakkeen toimivuutta ja hyödyllisyyttä.

Opinnäytetyön teoriaosuus on mielestämme validi, koska käytimme teoriana tuoreita ja luotettavia lähteitä, kuten monia eri aiheeseen liittyviä lakeja sekä Poliisihallituksen käsikirjoja. Lisäksi hyödynsimme paljon muuta kirjallisuutta aiheeseen liittyen ja selvitimme, millaisia tutkimuksia aiheesta on tehty aiemmin. Valmiista lomakkeesta pyydettiin palautetta opinnäytetyön asiakkaalta eli rikostutkijalta laadun parantamiseksi.

5.2 Jatko- ja kehittämis ehdotukset

Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyneen lomakkeen toimivuutta tai vaikutuksia ei ole seurattu eikä tarkasteltu. Seuraava opiskelija voi halutessaan lähteä levittämään lomaketta oman harjoittelupoliisilaitoksen tilannekuvaneukkarin kautta, josta esimerkiksi rikosilmoituksen vastaanottanut esikäsittelijä tai valvonta- ja hälytyssektorilla työskentelevä poliisi löytää lomakkeen ja näin ollen voi sen sieltä tulostaa tai lähettää sähköpostilla asianomistajan edustajalle täytettäväksi. Lomakkeen toimivuutta ja vaikutuksia Imatran poliisiasemalla olisi myös asiallista tarkastella.

LÄHTEET

Hakala, Juha T, 2004. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki, Gaudeamus.

Kananen, Jorma 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas – Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki, WSOYpro Oy.

Saarnilehto, Ari & Annola, Vesa 2018. Sopimusoikeuden perusteet. Helsinki, Alma Talent

Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu 2009. Kehittämistyön risteyksiä. Helsinki, Stakes.

Vilkkä, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä, Gummerrus Kirjapaino Oy

Sähköiset lähteet

Flinck, Aune 2013. Rakennamme Sovintoa, Opas rikosten ja riitojen sovitteluun, Tampere, Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110568/THL_OPA2013_023_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 8.4.2020

Esitutkintalaki 805/2011. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805#L7P2> Luettu 26.3.2020

Helminen, Klaus & Fredman, Markku & Kanerva, Janne & Tolvanen, Matti & Viitanen, Marko 2014. Esitutkinta ja pakkokeinot. 5. painos. Helsinki, Talentum. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CAIBGXHUG#kohta:ESIPUHE\(\(20\)/piste:b53](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CAIBGXHUG#kohta:ESIPUHE((20)/piste:b53) Luettu 23.3.2020

Jokela, Antti 2018. Rikosprosessioikeus. 5. painos. Helsinki, Alma Talent. Luettavissa: <https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/IAFBDXDTEB#piste:b11279> Luettu 17.4.2020

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997. Finlex. Luettavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689> Luettu 27.3.2020

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 754/2010. Finlex. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100754#Pidp446879664>. Luettu: 26.3.2020

Mattila, Timo 2019. Asianomistajan pysyväissuostumuslomake varkaus- ja näpistysrikoksia varten. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/165979/ON_Mattila.pdf?sequence=2&isAllowed=y Luettu: 17.4.2020

Oikeusministeriö 2017. Henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset 4. painos. Luettavissa: https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/5047355/HEVA_suositukset_2017.pdf/7fc57b69-133c-475b-9687-c323cd6e00c3/HEVA_suositukset_2017.pdf

Poliisi 2020. Kirjallisen menettelyn esite. Luettavissa: http://netpaper.lonnberg.fi/poliisi/kirjallinen_menettely/mobile/index.html#p=1

Poliisihallitus 2014. Käsikirja kuulustelujen kirjaamisesta.

Poliisihallitus 2019. Käsikirja rangaistusten määräämiseksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain mukaisessa sakkomenettelyssä. Luettavissa: https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/83313_2._Yleinen_osa_-_Kasikirja_rangaistusten_maaraamiseksi_sakon_ja_rikesakon_ma.pdf?2f852bea7920d788 Luettu 26.3.2020

Rantaeskola, Satu & Halme, Kimmo & Kortessalmi, Leo & Lönnroth, Kaarle & Parviainen, Johanna & Saukonen, Teemu & Springare, Sanna 2014. Esitutkintalaki - Kommentaari. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86666/Oppikirjoja_21_esitutkintalaki_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 12.3.2020

Saario, Markus 2018. Myymälävarkauksien yhtenäistetty ilmoitusmalli. Poliisiammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/150558/ON_Saario.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 17.4.2020

Suokas, Julia 2019. Yksityisoikeudelliset vaatimukset rikosasiassa. Turun Yliopisto. Luettavissa:

https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148262/Suokas_Julia_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y Luettu 31.3.2020

SWOT-analyysi. Luettavissa: https://www.mindtools.com/pages/article/newTMC_05.htm
Luettu: 20.4.2020

Tolvanen, Mattila & Kukkonen, Reima 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki, Talentum. Luettavissa: [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBCXCTEB#kohta:ESITUTKINTA\(\(20\)JA\(\(20\)PAKKOKEINOT\(\(20\)/piste:b2](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.polamk.idm.oclc.org/teos/CABBCXCTEB#kohta:ESITUTKINTA((20)JA((20)PAKKOKEINOT((20)/piste:b2) Luettu 23.3.2020

Yle 2020. Nämä ongelmat ratkaisevat luovuusongelmasi. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/05/18/nama-ohjelmat-ratkaisevat-luovuusongelmasi> Luettu 22.4.2020

LIITTEET

Liite I. Haastattelurunko

Liite II. Anastusilmoitus ja pysyväissuostumuslomake

Liite I – Haastattelurunko

Virka-asema:

Virkaikä:

Virkapaikka:

1. Koetko anastusilmoituksen ja pysyväissuostumuslomakkeen ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi?
2. Mitä hyötyä anastusilmoituksesta ja pysyväissuostumuslomakkeesta voi mielestäsi poliisille olla?
3. Onko anastusilmoituksessa ja pysyväissuostumuslomakkeessa mielestäsi kaikki tarpeellinen? Jääkö siitä puuttumaan jotain?
4. Koetko anastusilmoituksen ja pysyväissuostumuslomakkeen helposti täytettäväksi ja käytännölliseksi?
5. Voisitko itse hyödyntää anastusilmoitusta ja pysyväissuostumuslomaketta omassa työnteossasi?
6. Onko sinulla ideoita, kuinka anastusilmoitusta ja pysyväissuostumuslomaketta voisi lähteä tulevaisuudessa levittämään?
7. Vapaa palaute anastusilmoituksesta ja pysyväissuostumuslomakkeesta:

Liite II – Anastusilmoitus ja pysyväissuostumuslomake

Anastusilmoitus ja pysyväissuostumuslomake

Asianomistajan tiedot

Toiminimi ja Y-tunnus:	
Toimipisteen nimi ja osoite:	
Edustaja ja edustusoikeuden peruste:	
Edustajan puhelinnumero:	

Tapahtuman lyhyt kuvaus (Lyhyesti mitä, missä ja milloin tapahtui, mahdollisen silminnäkijän yhteystiedot sekä mahdollisimman tarkat tiedot tekijästä)

Epäillyn nimi:	
Epäillyn henkilötunnus:	

Anastettu omaisuus

Tuotteen/tuotteiden nimi ja kappalemäärä:	
Tuotteen/tuotteiden arvonlisäveroton arvo:	

	Kyllä	Ei
Anastettu omaisuus saatiin myyntikuntoisena takaisin:	☐	☐
Tapahtumasta on saatavilla valvontakameratallenteita:	☐	☐
Toimitan itse valvontakameratallenteet poliisille:	☐	☐

Asianomistajan vaatimukset ja suostumukset

	Kyllä	Ei
Vaadin tekijälle rangaistusta:	☐	☐
Vaadin ilmoitetusta anastetusta omaisuudesta vahingonkorvauksia:	☐	☐
Pyydän syyttäjää ajamaan vahingonkorvausvaatimuksiani puolestani:	☐	☐
Suostun sakkomenettelyyn:	☐	☐
Suostun sakkomenettelyyn, jos anastetun omaisuuden arvo alle <input type="text"/> €:	☐	☐
Suostun asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä:	☐	☐
Suostun asiassa sovitteluun:	☐	☐
Annan asiassa pysyväissuostumukseni (pp.kk.vvvv) <input type="text"/> asti:	☐	☐

Päivämäärä, allekirjoitus ja nimen selvennys	
--	--

Käsitepankki

Rangaistuvaatimus, eli vaaditaanko tekijälle rangaistusta:

Yleisesti ottaen vähäisemmät ja lievemmat rikokset kuten näpistys ovat asianomistajarikoksia, jolloin esitutkintaa ei toimiteta, ellei asianomistaja ole erikseen vaatinut rikoksen tekijälle rangaistusta.

Vahingonkorvausvaatimukset ja pyyntö syyttäjää ajamaan vaatimuksia asianomistajan puolesta:

Asianomistaja voi hakea rahallista hyvitystä rikoksen johdosta aiheutuneesta vahingosta, esimerkiksi anastetusta omaisuudesta. Asianomistaja voi esittää erillisellä liitteellä omia, perusteltuja vahingonkorvausvaatimuksiaan syyttäjälle ajettavaksi osana rikosprosessuaalista oikeudenkäyntiä.

Sakkomenettely:

Sakkomenettelyä voidaan soveltaa yksinkertaisissa ja selvissä rikosasioissa, joista on säädetty enintään puolen vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi sakkomenettelyn soveltamiseen vaaditaan rikoksesta epäillyn sekä asianomistajan suostumus. Mikäli molemmat osapuolet antavat asiaan suostumuksensa, käsitellään rikosasia sakolla, jolloin rikoshyöty menetetään valtiolle, eikä asia etene oikeudenkäyntiin.

Vahingonkorvausvaatimuksia ei voida käsitellä sakkomenettelyn yhteydessä.

Kirjallinen menettely:

Kirjallinen menettely on vaihtoehtoinen käsittelytapa tuomioistuimessa. Kirjallisessa menettelyssä tuomari ratkaisee asian pelkästään kirjallisen aineiston perusteella. Suullista oikeudenkäyntiä ei toimiteta, eikä ketään rikosasian osallista kutsuta tuomioistuimeen.

Sovittelu:

Maksuton palvelu, jossa asianomistajalle ja rikoksesta epäillylle annetaan tilaisuus kohdata toisensa puolueettoman sovittelijan kautta. Sovittelussa voidaan käsitellä asianomistajalle aiheutuneita henkisiä ja esineellisiä haittoja sekä pyrkiä sopimaan toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi. Sovittelu on molemmille osapuolille täysin vapaaehtoista toimintaa. Poliisin suorittamaa esitutkintaa ei automaattisesti sovittelun takia rajoiteta tai lopeteta, vaan asia etenee rikosprosessissa normaalisti.

Pysyväissuostumus:

Mikäli asianomistaja joutuu samankaltaisen rikoksen asianomistajaksi myös jatkossa, voidaan samoja tietoja, kuten annettuja suostumuksia ja vaatimuksia käyttää annettuun päivämäärään saakka. Asianomistajaa voidaan kuitenkin erikseen joutua kuulemaan, jos rikosasian selvittäminen niin vaatii. Pysyväissuostumuksen tarkoituksena on säästää niin poliisin kuin asianomistajan aikaa. **Pysyväissuostumuksen jättäminen ei ole pakollista!**